

BROEDVOGEL-INVENTARISATIES IN HET GOOI (I)

A. Inleiding

Met een broedvogelinventarisatie van een gebied kan men verschillende doeleinden nastreven: 1) de "waarde" van het gebied aantonen, opdat het gespaard blijve voor de cultuurtechnici (dit wordt in Nederland erg veel gedaan, met betrekkelijk succes); 2) de verdeling van de vogels binnen het gebied vastleggen, en proberen daar conclusies aan te verbinden over het gedrag van één soort, of het beheer van het gebied (ook dit wordt in Nederland nog wel gedaan, met niet altijd even duidelijke resultaten); 3) het verloop van een populatie in de tijd vastleggen. Het is duidelijk dat hiervoor erg intensief en nauwkeurig gewerkt moet worden, en dat dan ook nog enige jaren achtereen. In Nederland is dit dan ook geen populair onderzoek, hoewel de totale oppervlakte die per jaar op broedvogels geïnventarieerd wordt, bepaald imponerend is.

In Groot-Britannië wordt al wel landelijk met een dergelijk onderzoek gewerkt, en zijn er ook duidelijke resultaten uit te voorschijn gekomen. Zo tekenen bijvoorbeeld strenge winters zich in de aantallen broedvogels in het erop volgende voorjaar af, en is het effect van de droogte in Midden-Afrika (Sahel-zone, ± 1974) af te lezen aan de daling van de aantallen in Europa broedende Gele Kwikstaarten, Gekraagde Roodstaarten, Grasmussen, etc. Het onderzoek is in Engeland bekend onder de naam "Common Bird Census", makkelijk te omschrijven maar moeilijk te vertalen. Men werkt daar met waarnemers die in opeenvolgende jaren een bepaald gebied inventariseren volgens een vaste methode. Per broedseizoen moet er minstens 8 maal geteld worden; van de aanwezige vogels wordt ook (in code) het gedrag omschreven (bv. zingend, jongen voerend). De telgebieden zijn om het leuk en overzichtelijk te houden wel klein: gemiddeld 20 hectare voor bos, 50 voor open terrein (akker/weiland). De gegevens worden centraal opgeslagen en uitgewerkt; er is kortom gestreefd naar standarisatie en objectiviteit.

Het inventariseren gebeurt 's ochtends vroeg, terwijl van elk waargenomen vogel niet alleen de aanwezigheid wordt genoteerd maar ook het gedrag, voor zover dat aanwijzingen geeft over broeden/niet broeden. Om de telling niet te moeilijk te maken, zijn er wat betreft het Gooi ook uit verwijderd de moeilijke soorten (nachtvogels, kraaiachtigen, Koolmees) en oninteressante soorten (Fazant, Houtduif). Niet tellen als je daar geen zin in hebt. Als broedvogel gelden alle paren waarvan het nest is gevonden binnen het telgebied, en paren die een bepaald aantal keren zijn geteld, afhankelijk van hun aankomstdatum in dat telgebied. Standvogels moeten in deze opzet minstens 3 keer worden geteld, zomergasten meestal 2 (zelden 1) keer. Soorten waarvan duidelijk is dat ze niet in het telgebied broeden, al zijn ze er 3 keer geteld, komen uiteraard niet in de uiteindelijke lijst voor. Dubbele waarnemingen worden gedeeltelijk geëlimineerd; 2 paren van 1 soort moeten op minstens 1 teldag beide zijn waargenomen om als aparte paren mee te tellen.

Het is de bedoeling (al slagen we daar in het Gooi duidelijk nog niet in) om van een groot aantal terreinen dergelijke meerjaren inventarisaties te krijgen, om uiteindelijk een wat grotere steekproef te hebben dan slechts een heideveldje ergens in Nederland. Een grotere medewerking vanuit de VWG aan dit onderzoek is dus zeker welkom.

B. Westerheide

Eén van de Gooische terreinen die nu meerdere jaren achtereen is geïnventariseerd, is een gedeelte van de Westerheide bij Hilversum. Het getelde deel is ongeveer 66 ha. groot, ongeveer vierkant van vorm, en grenst aan de bosjes langs de Erfgooiersstraat (Hilversum) en het Amsterdams Waterleidingbos. De begroeiing bestaat voornamelijk uit hei, met verder veel opslag van Grove den, Ruwe berk, Amerikaanse vogelkers, etc.

Het gebied is geteld in 1976 (een beperkt aantal soorten) en in 1977 (alles), in beide jaren door mevr. de Wijs en A. Vermeule met medewerking van W.J.R. de Wijs en J. Winkelman. In 1976 is er in het broedseizoen 7 x geteld, in 1977 8 x. Van beide jaren zijn veel "losse" waarnemingen bekend; de tellingen zijn in geen van beide seizoenen precies om de week uitgevoerd, soms 2 binnen 1 week.

Tabel 1 - Waarnemingsdata
(Tellingen onderstreept, losse waarnemingen niet)

<u>Maand/jaar</u>	<u>1976</u>	<u>1977</u>
maart		<u>27</u>
april	<u>9, 22</u>	<u>22</u>
mei	<u>10, 20</u>	7, 8, 9, <u>11</u> , 16, 17, <u>29</u>
juni	<u>6, 15, 16, 20, 21, 30</u>	<u>5, 7, 18, 21, 22, 28</u>
juli		6, 9, 15, 17
totaal aantal tellingen: 7		8

Nesten zijn er niet gevonden, het aantal paren is dus berekend alleen aan de hand van het aantal waarnemingen per paar. Dubbelwaarnemingen van soorten zijn alleen geëlimineerd als beide paren op geen enkele telling tegelijk gezien werden en de territoria niet duidelijk gescheiden waren.

In 1976 is er niet strikt aan het aantal tellingen voldaan (7 in plaats van 8), en daarmee is mij niet geheel meer duidelijk of het minimum aantal waarnemingen voor een geldig vroegepaar nu 2 dan wel 3 moet zijn. Daarom zijn beide berekeningen in de tabel opgenomen voor zover de uitkomsten verschilden. Schokkende resultaten heeft dit deel van het onderzoek niet opgeleverd, al zijn de aantallen broedparen in 1977 wat hoger dan in 1976.

Tabel 2 - Aantallen broedparen per jaar

	<u>1976</u>	<u>1977</u>
Korhoen	1	-
Fazant	?	1
Houtduif	+	2
Veldleeuwerik	6	8
Ekster	1	2
Vlaamse Gaai	-	1
Koolmees	+	2
Winterkoning	0-1	-
Heggemus	0-1	1
Gekraagde Roodstaart	1	4

<u>Tabel 2 (vervolg)</u>	<u>1976</u>	<u>1977</u>
Merel	1-2	1
Fitis	2-4	6
Graspieper	0-1	-
Boompieper	-	1
Groenling	1	-
Kneu	-	1

N.B.: In 1976 zijn wel op 4 teldata Korhoenders in het telgebied waargenomen, maar het is absoluut niet bekend of de soort er ook daadwerkelijk gebroed heeft.

? = niets bekend, + = wel broedend, in onbekend aantal.

Overige vogelsoorten die in het telgebied werden waargenomen:

Wilde Eend, Bergeend, Buizerd, Boomvalk, Patrijs, Scholekster, Kievit, Wulp, Kokmeeuw, Ransuil, Gierzwaluw, Groene Specht, Grote Bonte Specht, Zwarte Kraai, Kauw, Pimpelmees, Staartmees, Paapje, Grote Lijster, Goudhaantje, Witte Kwikstaart, Spreeuw, Huismus en Vink.

Daarnaast bleken er in 1976 een paartje Boomvalken en een paartje Bosuilen te broeden in het Waterleidingbos, en in 1977 een paartje Ransuilen (kwamen later met takkelingen terecht in het telgebied). Op de rest van de heide broedden in 1976 1 paar Wulpen, 1 paar Tapuiten en 1 paar Roodborsttapuiten (daarvan nog een 2e paar aan de andere kant van de Larenseweg). In 1977 was daarvan alleen het paar Wulpen overgebleven. In 1977 broedden in de lage aanplant langs de Erfgooiersstraat minstens 2 paar Tortelduiven.

Geraadpleegde literatuur

International Bird Census Committee
Bird Study 1969, vol. 16,
p. 249 - 255

Recommendations for an international
standard for a mapping method in bird
census.

Bob van Poelgeest